

MINISTER
NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

MNiSW-DFS-WPM-1700-5939-9/MK/11

Warszawa, 18 maja 2011 r.

GABINET MARSZAŁKA SENATU

wpłynęło dn. 19.05.11

nr 2618 podpis

SEKRETARIAAT
Biura Prace Senackie
Wpłynęło dn. 19.05.11
nr 4859 podpis

Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w nawiązaniu do oświadczenia złożonego przez Pana Senatora Piotra Zientarskiego na 74 posiedzeniu Senatu w dniu 14 kwietnia 2011 r. w sprawie systemów pomocy finansowej zachęcających do kształcenia w krajowych uczelniach uprzejmie informuję, co następuje.

Od ponad trzech lat Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego prowadzi prace mające na celu zreformowanie systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Jednym z elementów proponowanych zmian jest nowelizacja przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.), mająca za zadanie zwiększyć dostępność edukacji na poziomie wyższym oraz podnieść jakość kształcenia w polskich uczelniach. Kontekstem dla przeprowadzanych zmian jest m. in. przeciwdziałanie niekorzystnemu zjawisku, jakim jest odpływ młodych i dobrze wykształconych ludzi do krajów, które oferują im lepsze warunki materialne i zawodowe.

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 84, poz. 455) tworzy nowoczesny model kształcenia wzmocniający autonomię programową szkół wyższych, które będą mogły tworzyć autorskie programy i kierunki studiów integrujące wiedzę z zakresu różnych dyscyplin, tak aby w trakcie studiów absolwent mógł zdobyć jak najwięcej umiejętności i kompetencji pożądaných na rynku pracy. Dzięki wprowadzonym zmianom zwiększy się integracja uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym, m. in. poprzez zaangażowanie sektora pracodawców w proces kształcenia. By wzmocnić znaczenie tej integracji w systemie studiów wyższych, nowa ustawa

pozwala na włączenie osób praktycznie zajmujących się daną dziedziną w proces przygotowania programu studiów, jego realizacji i oceny wyników. Przedstawiciele biznesu oraz przemysłu mogą wchodzić w skład konwentów uczelni będących swoistymi radami programowymi. Ułatwi to dostosowanie programów nauczania do faktycznych, aktualnych potrzeb rynku.

Dzięki odpowiednim uregulowaniom prawnym o charakterze systemowym, kształcenie w krajowych uczelniach wspierane jest z budżetu państwa zarówno poprzez bezzwrotne świadczenia pomocy materialnej, jak i pomoc w formie kredytów studenckich. Wsparcie udzielane jest studentom i doktorantom kształcącym się w uczelniach funkcjonujących w polskim systemie prawnym. W ramach pomocy materialnej obok świadczeń o charakterze socjalnym, funkcjonują również stypendia o charakterze motywacyjnym mające na celu promowanie wybitnie uzdolnionych studentów, a w szerszej perspektywie podniesienie poziomu kształcenia.

Zmianie ulegnie formuła dotychczasowego stypendium za wyniki w nauce lub sporcie dla studentów. Nowe stypendium rektora dla najlepszych studentów będzie można otrzymać nie tylko za wysoką średnią ocen i wyniki sportowe, ale również za osiągnięcia naukowe i artystyczne. Bardziej elastyczne, niż dotychczas, ustawowe kryteria ubiegania się o to stypendium będą motywować do pracy naukowej i pozwolą uczelniom na promowanie studentów szczególnie uzdolnionych. Stypendium będzie mogło otrzymać 10 % studentów każdego kierunku studiów prowadzonego w uczelni. Ponadto, większe niż obecnie środki – do 6 % ogólnej kwoty dotacji (obecnie 3 %) – uczelnie będą mogły przeznaczyć na pomoc materialną dla doktorantów. Możliwość uzyskania przez najzdolniejszych doktorantów większego wsparcia stypendialnego będzie motywować do pracy naukowej, dzięki czemu uczelnie zyskają lepiej wykształconą kadre akademicką.

Od 1 października 2012 r. prawo do pomocy materialnej ze środków budżetu państwa nabędą również doktoranci kształcący się na studiach doktoranckich w jednostkach naukowych, dzięki czemu jednostki te będą miały analogiczne, jak uczelnie, warunki wspierania kształcenia przyszłych naukowców.

Z dniem 1 października 2012 r. wprowadzone zostanie nowe stypendium ministra za wybitne osiągnięcia, w miejsce dotychczasowych stypendiów ministra za osiągnięcia w nauce i za wybitne osiągnięcia sportowe. Celem zmian w zakresie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wysokości stypendium jest podniesienie jego prestiżu. Stypendium będą nagradzani szczególnie uzdolnieni studenci posiadający wybitne osiągnięcia naukowe, artystyczne lub sportowe, a także – co szczególnie istotne – kształcący się w uczelniach doktoranci, którzy dotychczas nie mieli prawa do ubiegania się o stypendia ministra.

Według publikacji Głównego Urzędu Statystycznego „*Szkoły wyższe i ich finanse w 2009 r.*” na stypendia za wyniki w nauce lub sporcie dla studentów i doktorantów uczelnie przeznaczyły łącznie 616 094,1 tys. zł. Natomiast na stypendia ministra za osiągnięcia w nauce oraz stypendia ministra za wybitne osiągnięcia sportowe w części 38 budżetu państwa „Szkolnictwo wyższe”, będącej w gestii Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wydatkowano w 2009 r. – 17 028,7 tys. zł, a w 2010 r. – 16 103,0 tys. zł.

Kształcenie w uczelniach wspierane jest również poprzez system kredytów studenckich z dopłatą do oprocentowania z budżetu państwa, wprowadzony ustawą z dnia 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich (Dz. U. Nr 108, poz. 685, z późn. zm.). Kredyty studenckie, dzięki niskiemu oprocentowaniu oraz korzystnym warunkom udzielania i spłaty, mogą konkurować z podobnymi produktami funkcjonującymi w innych krajach.

Spłata kredytu rozpoczyna się dwa lata od daty ukończenia studiów. Odsetki od kredytu spłacane przez kredytobiorcę są naliczane w wysokości połowy stopy redyskontowej Narodowego Banku Polskiego. Obecnie wysokość stopy redyskontowej weksli wynosi 4,50 %, a w związku z tym oprocentowanie kredytu studenckiego – 2,25 %. Kredyt jest umarżany w 20 % kredytobiorcom, którzy ukończyli studia w grupie 5 % najlepszych absolwentów uczelni. Kredyt może być również umorzony częściowo lub w całości z uwagi na trudną sytuację życiową lub trwałą utratę zdolności do spłaty zobowiązań. Ponadto, w przypadku trudności ze spłatą kredytu, kredytobiorca może wystąpić do banku z wnioskiem o zmniejszenie raty kredytu do 20 % jego dochodów na okres kolejnych sześciu miesięcy.

Mając na uwadze niepewną sytuację młodych ludzi po studiach na rynku pracy, w 2010 r. wprowadzono możliwość czasowego zawieszenia spłaty kredytu studenckiego i odsetek na okres do 12 miesięcy, w przypadku trudnej sytuacji materialnej spowodowanej utratą stałego źródła dochodu lub przypadkiem losowym uniemożliwiającym spłatę pożyczki lub kredytu. Ponadto rozszerzono zakres poręczenia kredytu dla osób najuboższych, dla których konieczność przedstawienia poręczenia była istotną barierą w dostępie do kredytu. Studenci osiągający dochód na osobę w rodzinie do 600 zł uzyskują stuprocentowe poręczenie kredytu, zaś osoby z dochodami do 1.000 zł – poręczenie siedemdziesięcioprocentowe. Jest to zmiana o istotnym znaczeniu dla osób, które miały nie tylko trudności ze znalezieniem odpowiedniego poręczyciela kredytu studenckiego, ale też obawy przed zaciągnięciem kredytu i jego spłatą po ukończeniu studiów.

Zmiana przepisów w sferze nauki pozwoliła na utworzenie specjalnej ścieżki dla wybitnie uzdolnionych studentów – „Diamantowy Grant”, która umożliwi rozpoczęcie zaawansowanych badań naukowych zaraz po ukończeniu studiów licencjackich lub inżynierskich bez konieczności obrony pracy magisterskiej, zapewniając jednocześnie

finansowanie badań kończących się obroną pracy doktorskiej. Wybitnie uzdolnieni absolwenci studiów licencjackich i inżynierskich oraz studenci po ukończeniu trzeciego roku jednolitych studiów magisterskich, łącznie nie więcej niż 100 osób, będą mogli w drodze konkursu, realizowanego w ramach programu ministra właściwego do spraw nauki „Diamentowy Grant”, otrzymać środki na badania naukowe, finansowane ze środków przewidzianych w budżecie państwa na naukę.

Natomiast zgodnie z art. 13a ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) w szczególnych przypadkach uzasadnionych najwyższą jakością osiągnięć naukowych, stopień doktora można nadać osobie, która posiada co najmniej tytuł zawodowy licencjata, inżyniera lub równorzędny i uzyskała „Diamentowy Grant” w ramach programu ustanowionego przez ministra właściwego do spraw nauki oraz spełniła inne warunki określone w tej ustawie.

Reforma nauki uwzględnia również zwiększenie stypendium doktoranckiego, które będzie przysługiwało doktorantom wyróżniającym się w pracy naukowej i dydaktycznej. Tryb przyznawania zwiększenia stypendium doktoranckiego określi regulamin ustalony przez rektora, po uzyskaniu opinii właściwego organu samorządu doktorantów, z uwzględnieniem zasady, że uprawnienie do otrzymywania tego stypendium przysługuje nie więcej niż 30 % najlepszych doktorantów na poszczególnych latach studiów doktoranckich. Zaś doktorantowi znajdującemu się w grupie 30 % najlepszych doktorantów, któremu nie przyznano stypendium doktoranckiego, będą przyznane środki finansowe w wysokości kwoty zwiększenia stypendium, o którym mowa wyżej.

Pragnę również dodać, iż od 2008 r. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego koordynuje rządowy program kierunków zamawianych, mający na celu zwiększenie liczby studentów na kierunkach matematycznych, technicznych i przyrodniczych. Są to kierunki określone mianem strategicznych dla rozwoju polskiej gospodarki. Dnia 16 lutego 2011 r. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ogłosiło już trzecią edycję konkursu na kierunki zamawiane. Dotychczas pomiędzy 57 uczelni rozdysponowane zostały na ten cel ponad 610 mln zł. Do 2013 r. przewiduje się natomiast przeznaczenie na realizację programu kierunków zamawianych ponad 1 mld zł. Tym samym już prawie 50 tys. studentów otrzymuje stypendium w wysokości 1.000 zł miesięcznie.

Realizacja programu kierunków zamawianych przynosi wymierne rezultaty. Wśród kandydatów na studia zwiększa się bowiem popularność kierunków priorytetowych dla rozwoju gospodarki. W pierwszej dwudziestce najpopularniejszych kierunków studiów znalazło się aż siedem z listy kierunków zamawianych. Największy wzrost zainteresowania

dotyczy kierunku budownictwo, które znalazło się na drugim miejscu wśród najpopularniejszych w Polsce. Studia na politechnikach stają się popularniejsze niż studia uniwersyteckie. Na każde wolne miejsce na politechnikach przypadło 3,9 kandydatów, natomiast w uniwersytetach – 3,5. Realizacja programu ma tym samym pozytywny wpływ na zmianę struktury kształcenia w edukacji na poziomie wyższym w Polsce. Absolwenci znajdują pracę zaraz po studiach, a nawet jeszcze w trakcie ich trwania.

Ważnym instrumentem legislacyjnym w aspekcie dopasowania systemu kształcenia na poziomie wyższym do potrzeb gospodarki, a tym samym zapewnienia odpowiedniego poziomu zatrudnialności, będzie także powołanie, przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, Rzecznika Praw Absolwenta. Zadaniem Rzecznika będzie monitorowanie stopnia dopasowania programów studiów do potrzeb pracodawców, a także badanie stopnia dostępu do określonych zawodów.

Pragnę również zwrócić uwagę na wprowadzenie obowiązku monitorowania przez uczelnie zawodowych losów absolwentów w celu dostosowania kierunków studiów i programów kształcenia do potrzeb rynku pracy.

W systemie szkolnictwa wyższego istnieje także wiele instrumentów, które powinny zachęcać młodych ludzi do powrotu z zagranicy do Polski. Jednym z nich jest możliwość przenoszenia osiągnięć studenta oraz zaliczania okresu studiów z zagranicznej uczelni. Ponadto posiadacz zagranicznego dyplomu (stopnia naukowego) nieobjętego żadną umową międzynarodową, który chce kontynuować kształcenie, bądź ubiegać się o otwarcie przewodu doktorskiego lub habilitacyjnego w polskiej uczelni albo w placówce naukowej, w większości przypadków nie musi nostryfikować swoich dokumentów. Osoba, która zamierza kontynuować kształcenie na studiach drugiego stopnia albo studiach podyplomowych może zostać także zwolniona z konieczności nostryfikacji dyplomu. O zwolnieniu decyduje rada jednostki organizacyjnej, w której posiadacz zagranicznego dyplomu chce rozpocząć studia. Z możliwości zwolnienia z postępowania nostryfikacyjnego przy ubieganiu się o przyjęcie na studia trzeciego stopnia, studia doktoranckie lub wszczęcie przewodu doktorskiego mogą skorzystać również osoby, które uzyskały dyplom ukończenia studiów wyższych wydany przez uprawnioną instytucję działającą w systemie edukacji państwa członkowskiego UE, Konfederacji Szwajcarskiej, EOG, lub państwa – strony Konwencji Lizbońskiej, który daje uprawnienie do ubiegania się o przyjęcie na studia doktoranckie w tym państwie. Ponadto z dniem 1 października 2011 r. wejdą w życie nowe regulacje, zgodnie z którymi:

- dyplomy wydane przez uprawnioną uczelnię działającą w systemie szkolnictwa wyższego państwa członkowskiego UE, państwa członkowskiego OECD lub państwa członkowskiego EFTA – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym,

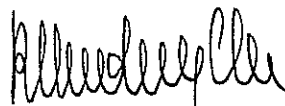
- potwierdzające ukończenie trzyletnich studiów lub studiów pierwszego stopnia trwających co najmniej trzy lata, studiów drugiego stopnia lub co najmniej czteroletnich studiów jednolitych, potwierdzają w Polsce posiadanie wyższego wykształcenia na adekwatnym poziomie studiów (pierwszego lub drugiego stopnia),
- dyplomy potwierdzające ukończenie studiów wyższych za granicą, uprawniające do kontynuacji kształcenia na studiach wyższego stopnia lub otwarcia przewodu doktorskiego w państwie, w którego systemie szkolnictwa wyższego działa uczelnia, wydająca dany dyplom, uprawniają również do kontynuacji kształcenia na odpowiednim poziomie (studiach drugiego stopnia, studiach podyplomowych lub studiach doktoranckich) lub otwarcia przewodu doktorskiego w Polsce.

W wyniku przeprowadzonej reformy systemu szkolnictwa wyższego od 1 października 2011 r. za równoważny z polskim stopniem naukowym lub stopniem w zakresie sztuki będzie można uznać każdy stopień naukowy lub stopień w zakresie sztuki nadany przez uznaną instytucję posiadającą uprawnienie do jego nadawania, działającą w państwie członkowskim UE, państwie członkowskim OECD lub państwie członkowskim EFTA.

Warto również nadmienić o przyznaniu w 2011 r. studentom i doktorantom prawa do ulgi w wysokości 51 % przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych, Ulga ta obejmuje wszystkich studentów uczelni publicznych i niepublicznych, odbywających studia w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych do ukończenia 26 roku życia. Nowe przepisy przewidują także prawo do korzystania z tej ulgi przez doktorantów do ukończenia 35 roku życia. Ze zniżkowych przejazdów osoby, które ukończyły studia pierwszego stopnia, będą mogły korzystać do dnia 31 października roku, w którym ukończyły te studia.

Działania Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego nakierowane są na stworzenie młodym ludziom jak najlepszych warunków do podjęcia i kontynuowania studiów oraz na zwiększanie ich szans na rynku pracy po zakończeniu studiów. Przeprowadzona reforma systemu szkolnictwa wyższego wprowadza także wiele instrumentów, które mają za zadanie ułatwić młodym ludziom powrót do Polski i kontynuowanie rozpoczętej za granicą nauki lub pracy zawodowej.

Łączę wyrazy szacunku,

prof. Barbara Kudrycka